

Aloisia ŞOROP

Aloisia ȘOROP

**DEMON ȘI DEMONISM
ÎN POEZIA
LUI WILLIAM BLAKE
ȘI MIHAI EMINESCU**

Studiu comparatist

**EDITURA UNIVERSITARIA
Craiova, 2017**

Referenți științifici:

Lect.univ.dr. Sorin CAZACU

Lect.univ.dr. Mihai COȘOVEANU

Copyright © 2017 Editura Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ȘOROP, ALOISIA

Demon și demonism în poezia lui William Blake și Mihai

Eminescu : studiu comparatist / Aloisia Șorop. - Craiova :

Universitaria, 2017

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-1217-4

82.09

Coperta: Robert Liviu Niță

ARGUMENT

„Excursul comparatist încearcă „să odihnească”
aparenta incongruență dintre texte în ansambluri coerente
pe baza unei configurații interdiscursive.”
(Michel Foucault, Les Mots et les Choses)

Prezentul studiu a constituit teza de doctorat a autoarei și, la vremea elaborării sale, a avut ca obiectiv introducerea operei lui William Blake în spațiul cultural românesc, care luase cunoștință numai fragmentar de acest enigmatic și puternic re-evaluat autor al literaturii britanice de la cumpăna secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea. Statutul marelui artist, poet și gravor, ne-a sugerat la acel moment o abordare comparatistă prin calitatea și eclecticismul operei sale. Motiv pentru care am ales ca drumul lui Blake către spiritualitatea românească să se sprijine pe studiul comparat cu opera lui Mihai Eminescu, termenul românesc al comparației.

Am considerat că Eminescu este singurul poet romantic român care să încurajeze și să justifice o abordare comparatistă cu unul dintre poeții majori ai literaturii universale. Alegându-i pe cei doi, am ales de fapt reprezentanții polilor extremi ai perioadei romantice europene pe coordonate temporale – William Blake (1757-1827) este considerat precursor al romantismului, iar Mihai Eminescu (1850-1889), drept ultimul mare romantic european – dar și pe coordonate spațiale – cei doi fiind exponenții a două culturi aflate la polii opuși ai Europei.

Abordarea comparatistă este periculos de dificilă și

plină de capcane. Evoluând deopotrivă către inter- și transdisciplinaritate, dorindu-se o disciplină suverană, capabilă să realizeze conexiuni, să identifice relații și să specifice influențele dintre culturi, epoci, opere și autori, ea are totuși limitele și scăderile sale, ca orice disciplină care se focalizează pe mai multe puncte de reper. Conștientizând faptul că traversăm un teren cu multiple granițe mișcătoare, ne-am restrâns aria de cercetare și ne-am axat studiul pe conceptele de demon și demonism în operele celor doi poeți, mai precis pe cele două reprezentări esențiale ale acestora, *transcendentul* și *dublul*. Am urmărit, așadar, evoluția demonului în trei sectoare poetice blakeene și eminesciene: pe teritoriul eului, în zona creației și în persoana femeii.

Abordarea comparatistă nu a vizat influențele reciproce, pentru că e hazardat să credem că Eminescu avea cunoștința de opera lui Blake, pe când acesta era încă în conul de umbră pe care i-l rezervaseră contemporanii săi. Dar nu putem să nu remarcăm că ambii poeți se întâlnesc pe teritoriul comun al europenismului prin structura educației lor de tip eclectic, ce corespundea idealului intelectual al epocii: Platon și spiritualitatea elină, Upanișadele și spiritualitatea indică, Milton, Biblia și, desigur, Shakespeare.

Abordarea comparatistă pe care ne-am propus-o este de tipul tematologic, având în vedere intertextualitatea operelor celor doi mari poeți pe baza relațiilor triumphiulare: operele prezintă afinități prin intermediul textelor grecești, indice și creștine cu care ambii poeți erau familiari. Pe de altă parte, deosebirile dintre ei se datorează mai multor factori deloc neglijabili: personalitățile lor artistice puternice, coerent și

stabil conturate pe baza culturii solide, de anvergură a celor doi; faptul că Blake este complex ca artist, el realizând o artă de tip manufacturier, în sensul că executa imaginile grafice și tipărirea paginilor poemelor sale cu propriile mâini; diferența de substanță a spațiilor culturale matriciale în care au apărut și au evoluat cei doi poeți; precum și diferența de timp cultural care îi separă, Eminescu având în urmă un romantism englez, francez și german bine conturat când își scrie opera, pe când Blake scrie în afara oricăror fundamente de teorie literară, fiind dificil de asimilat vreunui curent, dar subsumat mai târziu ideii de pre-romantism.

Exegeza blakeană din România numără deja studii extrem de erudite, unele mai vechi, precum cele semnate de Dan Grigorescu și Leon Levițchi, dar și unele de dată mai recentă, cum sunt cele scrise de Mihai A. Stroe și Gabriel Forfotă. De curând au apărut mai multe studii semnate de Cătălin Ghiță, care dezvoltă o grilă personală de interpretare a poeziei blakeene, cu un impact puternic asupra receptării lui Blake în România.

Cu regretul de a nu fi publicat studiul nostru la momentul când a fost elaborat, cu mai bine de cincisprezece ani în urmă, ne dorim ca prin apariția sa să mai deschidem un drum înțelegerii operei blakeene în cultura română, și, dacă mai era nevoie, să re-actualizăm locul lui Eminescu în paradigma valorilor culturale europene.

Mulțumirile noastre se îndreaptă către domnul profesor universitar doctor George Sorescu, conducătorul științific al lucrării și mentorul nostru, care ne-a oferit întregul său sprijin spiritual și profesional pe parcursul conceperii și scrierii actualului

studiu. Fără încurajarea domniei sale, fără cărțile puse la dispoziție cu cea mai aleasă generozitate, fără umorul și buna dispoziție cu care ne-a înconjurat, această lucrare nu ar fi existat.

Autoarea

Capitolul I.

Preliminarii, concepte: demon, daimon și daimonion

Omenirea trăiește din vremuri străvechi mitul lui *eu și tu*. Separare, îngheț sau intuiția unor volume care se suprapun fără a se atinge?

Metafizica a apărut din nevoia de conturare a infinitului ca o noțiune care comportă organic multiplicitatea, iar această plenitudine îmbracă semnificația unor corespondențe grefate pe ideea fraternității. Conștiința eului absoarbe noțiunea de *alteritate* ca pe o dorință a totalității de sine. Dorința metafizică exprimă însă dorul de ceva ce nu poate fi satisfăcut, dorința de a dori imposibilul, ca o „mise-en-abîme” a dorinței. Emmanuel Levinas, filosoful alterității, numește dorința metafizică dorința după cel invizibil. Iar dorința metafizică este *siderată* de *sideral*, ea tânjește după cunoașterea *celuilalt*, mai ales a *celui de undeva de sus*, printr-o apropiere, fie și numai mentală, de transcendent.

Așa va lua naștere *mysterium tremendum et fascinans*, Nespusul, Nevăzutul, dar totuși Cel gândit: marele mister care înfioară și încântă în același timp. Așa ia naștere lumea *daimonului*, o lume care se situează, cu toată încărcătura sa emoțională și etică, la suprafața epidermei ce desparte lumea celor presimțiți, adică zeii, de lumea celor căzuți în materialitate, adică oamenii.

Istoria lui *daimon* și *daimonion* se pierde în timp, asemenea tuturor marilor concepte filosofice, care nu par să

aibă o dată de naștere certă, un buletin al identității, care să drămuiească în ani sau secole trăinicia unui concept, valoarea sa absolută sau de circumstanță. Conștiința umană a lucrat cu mult înaintea inventării metodelor „de intrare în istorie”, a lui *semeiotikos*. Percepția unei lumi suprasensibile care să aibă potența intervenției în soarta și drumul lumesc al omenirii e atât de veche pe cât e și poziția șezândă a omului cu capul răsturnat pe spate, privind cerul. Ideea unei lumi transcendente, cu legi și norme virtual contingente nouă, apare o dată cu conștientizarea că există și *Altul*. Noțiunea de *posibilitate*, de *alteritate*, de *celălalt* ia naștere simultan cu noțiunea de *sine*. Odată instalați în dimensiunea propriei ființe, cunoscându-și limitele fizice, cel puțin, oamenii, entități supuse creației, gândesc imediat reversul propriei ființe precum ar gândi reversul medaliei. Așa ia naștere o lume paralelă, care, sfidând legile geometriei în percepție umană, în mod absolut paradoxal, intersectează universul teluric; o lume pe care nu o cunoști la modul real, ci numai acționând mental resorturile dorinței.

1.1. Demonul: definiții, polarizări

Daimonul, din care provine etimologic *demonul*, e înrudit și interferează cu noțiuni sinonimice precum *spiritul*, *sufletul*, *geniul*, *îngerul*. Orice încercare de conceptualizare a termenului de *daimon* va uza de unul sau toți termenii enumerați mai sus. Iată de ce am considerat necesară definirea acestor termeni, înainte de a prezenta evoluția diacronică a noțiunii de demon și a ariei geografice pe care a acoperit-o.

Daimonul, în mitologia greacă, reprezintă o zeitate de